

Scen och salong, det nationella provet i svenska 3 och svenska som andraspråk 3 vårterminen 2019 – Sammanställning av lärarenkäter

Det nationella provet i kurserna svenska 3 och svenska som andraspråk 3 vårterminen 2019 hade titeln *Scen och salong*. I anslutning till provet har 214 lärare besvarat en enkät om provets genomförande, innehåll och utformning. Av dessa undervisar 146 lärare (77 %) i svenska 3 och 18 lärare (10 %) i svenska som andraspråk 3, medan 25 lärare (13 %) undervisar i båda kurserna. De tre mest representerade programmen är samhällsprogrammet (72 %), teknikprogrammet (49 %) och ekonomi-programmet (42 %).

Alla deltagande lärare svarade inte på alla frågor. I sammanställningen är statistiken ändå uträknad utifrån det totala antalet deltagande lärare. På grund av detta blir den procentuella totalsumman inte alltid 100 procent.

Allmänt

Åsikterna om provets tema varierar. Många lärare fann temat intressant men svårtillgängligt för eleverna. Andra uttrycker att eleverna tyckte att temat var spännande och inspirerande. Flera lärare uppger att texterna var intressanta. En lärare skriver: ”Mina teknister tyckte i början att det var ett svårt tema, men efter att ha läst och diskuterat häftet blev de ganska involverade i ämnet och fick upp ögonen för teater och kultur på ett sätt som de inte hade haft förut. Detta inspirerade även oss lärare till att ev. jobba fördjupande med teater i framtiden.” Vid sidan av detta framkommer viss kritik mot att eleverna uppfattade ämnet som smalt och texterna för avancerade i och med att eleverna, enligt lärarna, inte är välbekanta med teater i dag.

En klar majoritet av lärarna som svarat på enkäten (76 %) anser att provet som helhet har fungerat *bra* eller *ganska bra*. Detta är dock en lägre notering än tidigare år, då siffran varit över 90 %, vilket får anses vara kopplat till kritiken mot temat. Det är också en större andel som ansett att provet fungerat *ganska dåligt*: 19 %, jämfört med i genomsnitt 7 %. Bara 4 % har svarat *dåligt*.

Häftet Lärarinformation

Reaktionerna på lärarinformationen (det gröna häftet) är överlag mycket positiva. Nästan alla lärare har svarat att lärarinformationen har fungerat *bra* eller *ganska bra*; 80 % av de svarande uppger att den har fungerat *bra* och 19 % att den fungerat *ganska bra*, som stöd för provets genomförande. Endast två lärare menar att lärarinformationen varit *dåligt*. Många lärare menar att häftet var informationsrikt och tydligt. Vissa anser dock att det skulle underlätta med fler textexempel för de olika betygen och inte bara för A-nivå.

Delprov A: Skriftlig framställning

Enkätsvaren visar att en stor majoritet av alla svarande lärare, 89 %, tycker att delprov A *fyller* eller *i huvudsak fyller* sitt syfte att pröva elevens förmåga att läsa, och därefter skriva, text ”av vetenskaplig karaktär”. En del lärare har dock synpunkter på att eleverna får använda sig av en redan befintlig inledning och i stället borde skriva en egen. Det påpekas även att studenter på universitet och högskolor har längre tid till sitt förfogande och således möjlighet till bearbetning när de skriver texter av vetenskaplig karaktär. Vissa lärare anser att uppgifternas ämnen är bättre anpassade för högskoleförberedande program än för yrkesförberedande.

I enkäten ställs en fråga om vilken som var den vanligaste orsaken till att elever fick betyget F på delprov A. De flesta lärare svarar att resultatet berott på bristande källhantering och referatteknik. En del nämner även att eleverna inte följt instruktionerna eller haft svårigheter med disposition och med texttypen och att detta är vad som lett till underkänt betyg. Bristfälligt språk är en annan, enligt enkät-svaren relativt vanligt förekommande, anledning till betyget F.

Vidare svarar 88 % av lärarna att förberedelserna med två introduktionslektioner, varav den andra med fokus på texthäftet, fungerade övervägande bra för dem. Bara 12 % av lärarna svarar att det fungerade *ganska dåligt* eller *dåligt*. I kommentarerna påpekas, av ett flertal lärare, att en stor del av tiden gick åt till att diskutera ämnet i och med att de flesta elever inte kunde relatera till eller förstod betydelsen av ämnet.

Svårighetsgrad

I provmaterialet ingår ett texthäfte som ska användas av eleverna. Av de svarande lärarna anser 80 % att textmaterialets svårighetsgrad är rimlig i förhållande till ämnesplanen. Bland de 19 % som anser att delprovets svårighetsgrad *inte* är rimlig menar samtliga att delprovet var för svårt. I kommentarerna tar en del lärare återigen upp ämnets svårighetsgrad, som de menar har begränsat eleverna för att det ligger långt från deras verklighet. Däremot menar flera lärare att textmaterialet låg på en rimlig nivå om ämnet hade varit mer lättillgängligt för eleverna.

Med avseende på delprovets svårighetsgrad vad gäller uppgifternas karaktär och utformning ser förhållandet likartat ut: 93 % av lärarna anser att delprovet ur dessa perspektiv överensstämmer med ämnesplanen. Bland de 7 % som anser att delprovet inte överensstämmer med ämnesplanen, anser merparten att uppgifterna ställer *högre* krav än ämnesplanen (69 %). Några lärare framför synpunkten att genretypen inte lämpar sig för denna typ av provtillfälle eftersom pm inte har använts så mycket i tidigare undervisning.

I delprov A fick eleverna välja mellan tre olika uppgifter. Majoriteten av lärarna, 74 %, anser att dessa uppgifter var av likartad karaktär och svårighetsgrad.

Häftet Bedömningsanvisningar

Bedömningsunderlaget till delprov A bestod av bedömningsmatriser, kommentarer till dessa, samt bedömda elevlösningar. På frågan huruvida bedömningsmatrisernas nivåer motsvarar kunskapskravens nivåer, svarar 97 % av lärarna att de gör det. Av de lärare som anser att de inte överensstämmer (3 %) tycker ungefär hälften att bedömningsmatrisernas nivåer är *högre* än kunskapskraven och hälften att bedömningsmatrisernas nivåer är *lägre* än kunskapskraven. Nästan alla lärare, 90 %, tycker dessutom att bedömningsnivån i de bedömda elevlösningarna motsvarar bedömningsmatrisernas nivå. Av de lärare som inte tycker detta anser ungefär hälften att bedömningen av elevlösningarna är *strängare* än matrisernas och hälften att de är *mildare*.

I tabell 1 redovisas hur stor andel av lärarna som anser att de tre olika bedömningsunderlagen har fungerat *bra*, *ganska bra*, *ganska dåligt* respektive *dåligt*.

Tabell 1. Hur fungerade bedömningsunderlaget vid bedömning av elevlösningarna?

	Bra	Ganska bra	Ganska dåligt	Dåligt
Bedömningsmatriser	75 %	24 %	1 %	0 %
Kommentarer till bedömningsmatriser	63 %	36 %	0,5 %	0 %
Bedömda elevlösningar	57 %	39 %	4 %	0 %

Utöver detta har en majoritet av lärarna, 96 %, svarat att kopieringsunderlaget till delprov A fungerade *bra* eller *ganska bra* som stöd för eleverna. Kommentarer som inkommit i anslutning till enkätfrågan pekar på att exemplen var uppskattade, men att det skulle kunna vara fler texter att ta del av. Det kommenteras dock även att många elever inte läser instruktionerna ordentligt eller deltar vid de relevanta lektionstillfällena. Vidare efterlyses bedömda texter skrivna av elever som läser svenska som andraspråk.

Enkätsvaren visar att 93 % av lärarna använder delprov A som stöd för betygssättning i *stor* eller *ganska stor* utsträckning. I tabell 2 nedan redovisas mer detaljerat hur lärarna har besvarat denna fråga. Jämfört med tidigare år finns det ingen tydlig förändring av svaren, trots att provresultatet från och med detta prov ska ”särskilt beaktas”.

Tabell 2. I vilken utsträckning fungerar delprov A som stöd för att betygssätta dina elever utifrån de kunskapskrav som delprovet speglar?

	Stor	Ganska stor	Ganska liten	Liten/Ingen alls
Antal lärare (%)	29 %	64 %	7 %	0 %

Andra synpunkter

I den sista frågan som rör delprov A kan lärarna framföra andra synpunkter på delprovet. Majoriteten har kommenterat att temat har uppfattats som svårtillgängligt och ointressant för eleverna eller att elevernas sociala bakgrund kan påverka prestationen på det nationella provet. Det förekommer även positiva röster, ”Både jag och eleverna tyckte att det var ett trevligt ämne i år!” skriver exempelvis en lärare.

Delprov B: Muntlig framställning

Syftet med delprov B är att pröva elevens förmåga att argumentera muntligt på det sätt som beskrivs i ämnesplanen. 95 % av lärarna anser att delprovet *fyller* eller *i huvudsak fyller* detta syfte. I tabell 3 nedan redovisas svaren mer utförligt.

Tabell 3. Delprov B syftar till att pröva elevens förmåga till argumenterande muntlig framställning på det sätt som beskrivs i ämnesplanen. Tycker du att delprovet fyller det syftet?

	Ja	Ja, i huvudsak	Nej, inte tillräckligt	Nej
Antal lärare (%)	64 %	31 %	4 %	1 %

Svårighetsgrad

Nästan samtliga lärare, 95 %, upplever att delprovets svårighetsgrad motsvarar ämnesplanen när det gäller uppgiftens karaktär och utformning. Av det fåtal lärare (5 %) som inte håller med om detta är det lika många som har uppfattningen att delprovet ställer *lägre* respektive *högre* krav än ämnesplanen. En del lärare kommer med förslaget att presentationstekniska hjälpmedel borde vara ett krav för godkänt betyg, då det står med i ämnesplanen.

Hjälpmedel för eleverna

På frågan rörande hur uppgiftsinstruktionerna fungerade som stöd för eleverna vid utförande och planering av delprov B, svarade 96 % av lärarna att de ansåg att de fungerade *bra* (52 %) eller *ganska bra* (44 %). I kommentarsfältet skriver flera lärare att i och med svårigheten för eleverna att relatera till ämnet valdes många av de föreslagna teserna.

88 % av lärarna svarar att eleverna hade *stor* (36 %) eller *ganska stor* (52 %) nytta av ämnesförslagen. Vissa lärare skriver dock att eleverna hade svårt att hitta argument till ämnesförslagen.

Elevformuläret får också ett positivt omdöme av 71 % av lärarna, där 24 % svarar att det fungerade *bra* och 47 % att det fungerade *ganska bra* som stöd för elevernas planering och utförande av delprov B. Dock svarar 23 % att det fungerade *ganska dåligt* och 6 % att det fungerade *dåligt*.

Bedömningsunderlag för delprov B

Vid bedömningen av delprov B finns bedömningsmatriser och kommentarer till dessa som hjälpmedel för lärarna. Det finns även betygssatta elevanföranden på Skolverkets bedömningsportal.

När det gäller huruvida bedömningsmatrisernas nivåer motsvarar kunskapskravens nivåer menar hela 98 % av lärarna att matriserna motsvarar dessa. Vidare anser 64 % av lärarna att bedömningsnivån i de betygssatta anförandena på Skolverkets bedömningsportal motsvarar matrisernas nivåer. 11 % tycker att de inte gör det. Av de 20 lärare som anser att anförandena inte motsvarar matrisens nivåer menar de allra flesta att nivåerna på bedömningen är *mildare* än matrisernas nivåer. 25 % av lärarna svarar att de inte har använt Skolverkets bedömningsportal. Flera lärare kommenterar att dessa betygsmatriser har varit till nytta för att visa och förbereda eleverna – däremot eftersöks fler exempel på lägre betygsnivåer och i svenska som andraspråk.

I tabell 4 redovisas hur stor nytta lärarna anser sig ha haft av bedömningsunderlagen.

Tabell 4. Hur fungerade bedömningsunderlaget vid bedömningen av elevlösningarna?

	Bra	Ganska bra	Ganska dåligt	Dåligt	Vet ej
Bedömningsmatriser	70 %	28 %	2 %	0 %	/
Kommentarer till bedömningsmatriser	59 %	39 %	2 %	0 %	/
Betygsatta anföranden	48 %	39 %	8 %	0 %	5 %

Precis som för delprov A visar enkätsvaren att delprov B i stor utsträckning spelar en betydande roll som stöd för många lärares betygssättning av eleverna. Av lärarna uppger de allra flesta, 94 %, att delprovet i *stor* (34 %) eller *ganska stor* (60 %) utsträckning fungerar som stöd vid betygssättning av elevernas muntliga förmåga, medan bara 6 % skriver att delprovet i *ganska liten* eller *liten* utsträckning fungerade som stöd. Andelen lärare som anger att delprovet i *stor* utsträckning är ett stöd vid betygssättningen är ungefär lika stor i delprov B som i delprov A. Andelen lärare som uppger att delprovet i *ganska liten* utsträckning är ett stöd vid betygssättningen är mindre i delprov B (5 %) än i delprov A

(7 %). Många lärare kommenterar här att det muntliga framförandet i de nationella proven bara är ett av ett flertal som eleverna genomför under läsåret och att delprovet därför inte väger tyngre än något annat som görs under kursens gång. Jämfört med tidigare år finns det ingen tydlig förändring av svaren, trots att provresultatet från och med detta prov ska ”särskilt beaktas”. Det framkommer även i kommentarerna att flera lärare är skeptiska till att eleverna får förbereda sitt tal hemma då risken finns att de inte har skrivit det helt själva. Tabell 5 nedan redovisar lärarnas svar mer precist.

Tabell 5. I vilken utsträckning fungerar delprov B som stöd för att betygssätta dina elever utifrån de kunskapskrav som delprovet speglar?

	Stor	Ganska stor	Ganska liten	Liten/Ingen alls
Antal lärare (%)	34 %	60 %	5 %	1 %

Andra synpunkter

Lärarna uppmanas även att ge övriga synpunkter på delprovet, vilket bara tolv lärare valt att göra. Några av dessa lärare tycker att årets tema varit snävt och svårt att argumentera kring i och med elevernas ringa erfarenhet av teater. Ett flertal lärare menar att det var svårt att engagera eleverna i ämnet. Det framförs också att det kan vara svårt att bedöma eventuellt fusk eller plagiat. Vidare uttrycks önskemål om att ta med förmågan att använda presentationstekniska hjälpmedel i bedömningen av delprovet.

Andra aspekter på provet

Sambedömning

Flera av de lärare som svarat på frågan kring sambedömning i delprov A uppger att de rättar proven själva men ber en kollega om hjälp vid svårigheter. Däremot svarar flera att de är ensamma lärare i sv/sva på sin skola, vilket gör att de också är ensamma om att bedöma. När sambedömning sker är det enligt kommentarerna uppskattat. I delprov B menar flera informanter att det är svårt med sambedömning vid det muntliga provet.

Elever med funktionsnedsättning

En aspekt som lärarna ombeds ta ställning till är hur provet har fungerat för elever med funktionsnedsättning. 64 av lärarna (39 %) har uttryckt att detta inte varit aktuellt för dem. Av de 164 lärare som svarat att de har gjort anpassningar anser merparten, 54 %, att provet fungerat *bra* (27 %) eller *ganska bra* (27 %) för elever med funktionsnedsättning. Några har svarat att provet i detta avseende fungerat *dåligt* (0,6 %) eller *ganska dåligt* (7 %). Den, av svaren att döma, vanligaste anpassningen som görs är att elever med funktionsnedsättning fått förlängd tid för att skriva delprov A. Andra vanliga anpassningar är att elever fått genomföra provet i en mindre grupp eller på en lugnare plats, fått lyssna på inläsning av texthäftet, ta bevakade pauser och/eller skriva delprov A på dator. Ett antal lärare skriver även att elever med talängslan, social fobi eller liknande har fått möjligheten att genomföra delprov B inför en mindre grupp.

Det nationella provets påverkan för lärarna

I enkäten tillfrågas även lärarna om hur mycket de tror att det nationella provet i kurserna svenska 3 och svenska som andraspråk 3 påverkar dem, dels gällande deras tolkning av ämnesplanens kunskapskrav, dels gällande deras undervisning. En majoritet av lärarna uppger att provet påverkar dessa aspekter i *stor* eller *ganska stor* utsträckning – 87 % i fråga om tolkningen av ämnesplanens kunskapskrav och 89 % i fråga om den egna undervisningen. I tabell 6 redovisas lärarnas svar på frågan mer utförligt.

Tabell 6. *I vilken utsträckning anser du att det nationella provet i kurs 3 påverkar din tolkning av ämnesplanens kunskapskrav, samt din egen undervisning?*

	Stor	Ganska stor	Ganska liten	Liten/ingen alls
Ämnesplanens kunskapskrav	33 %	54 %	11 %	2 %
Egen undervisning	29 %	61 %	10 %	0,5 %

Övriga synpunkter

Under rubriken ”Övriga synpunkter” uppmanas lärarna att ge synpunkter som de inte känner att enkäten omfattar. Här kommer många lärare med olika generella idéer och förslag. Önskemål som uttrycks av många är, exempelvis, centralisering och digitalisering av provet för en mer likvärdig bedömning.

*

**

Provgruppen vill avslutningsvis uttrycka sin tacksamhet för alla synpunkter och förslag på förändringar som framförts i årets lärarenkät. Alla svar är värdefulla för vidare utvärdering och utveckling av det nationella provet.